

PARTİ PROGRAM VE TÜZÜKLERİN FEMİNİST PERSPEKTİFTEN DEĞERLENDİRİLMESİ¹ (OCAK 2019)

PARTİ İÇİ DİSİPLİN MEKANİZMASI (CİNSEL TACİZ, EV İÇİ ŞİDDET VS. GİBİ DURUMLARDA İŞLETİLEN)				
AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
Parti içi disiplin mekanizması düzenlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmemiştir.	Parti tüzüğünde cinsiyet eşitliğinin toplumsal yaşamın her alanında uygulanmasını sağlamak ve kadına yönelik şiddet ve istismarı önlemek Amaçlar (Amaç Madde 2-J) bölümünde yer alırken tüzükte belirlenen disiplin mekanizmasında şiddetle mücadele paralelinde bir düzenleme yapılmamış, sadece parti içinde ve toplumda her türlü ayrımcılık yapmak, kınama disiplin suçu olarak yer almaktadır. (Parti suçları Madde 68, 3-b)	Tüzükte disiplin cezası gerektiren fiillerin belirlenmesinde cinsiyet temelli bir yaklaşım gözlemlenmemekte, diğer bir ifadeyle cinsiyetçi bir yaklaşım hâkim kılınmaktadır.	“Kadınlara ve LGBT bireylere (özel alan da dahil) yönelik fiziksel ve/veya psikolojik her türlü şiddet, baskı, tehdit, cinsel taciz, aşağılama, egemenlik kurma gibi cinsiyetçi uygulamalara karşı” gibi kimi uygulamalar söz konusudur. Şöyle ki, psikolojik baskı ve şiddet durumunda “uyarı, tekrar(lar)ı halinde üyelikten geçici uzaklaştırma ve/veya kesin çıkarma;” cinsel taciz, fiziksel şiddet durumunda “üyelik süreli dondurma, tekrar(lar)ı halinde geçici ve/veya kesin çıkarma” uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak bu suçların doğrudan üyelikten kesin çıkarma cezasının altında tanımlanmayışı, böylesi bir tanımlama için “tekrar” beklenmesi soru işareti yaratmaktadır.	Kadına şiddet, cinsel istismar suçlarından af veya zaman aşımına uğramış olsa dahi mahkûmiyet hükmü bulunmaması üye olma şartlarından biridir. Kadına yönelik şiddet, cinsel taciz ve istismar disiplin suçları arasında sayılmaktadır. Kadına şiddet, cinsel taciz ve istismar suçlarından hakkında adli mercilerde dava açılmış olmak geçici çıkarma; mahkumiyet kararı ise kesin çıkarma sebebi olarak düzenlenmiştir.

¹ Bu çalışma Ka.Der Ankara İnceleme Komitesi tarafından 2011 yılında yapılmış ve çalışma çıktıları “Siyasi Parti Belgelerine Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Bakmak” başlığıyla raporlaştırılmıştır. Kadın Koalisyonu Seçim İzleme Grubu bu çalışmayı, 2015 ve 2019 yıllarında katılım perspektifi üzerinden güncellemiştir.

PARTİ KADIN ADAYLARI MADDİ ANLAMDA DESTEKLEYECEK BİR UYGULAMA GELİŞTİRİMİŞ Mİ?

AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
Tüzük ve program'da bu yönde bir madde bulunmamaktadır.	Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde bulunmamaktadır.	Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde bulunmamaktadır.	Program ve/ya da tüzükte bu yönde bir madde bulunmamaktadır.	"Milletvekili, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği aday adaylarından alınacak adaylık başvuru ücreti Genel İdare Kurulu tarafından belirlenir. Kadın aday adayları belirlenen <u>ücretin yarısını</u> öder." denmektedir.

PARTİ PROGRAM VE TÜZÜĞÜNDE “KADINLARIN AKTİF KATILIMI”NA YÖNELİK MADDELERE YER VERİLMİŞ Mİ?

AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
<p>Program’da, Kadın başlığı altında açılmış bir bölüm vardır.</p> <p>Bu bölüm kapsamında siyasi ve kamusal alana katılım, istihdam, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadın örgütleriyle işbirliği gibi alt başlıkları görmek mümkündür.</p>	<p>Milletvekili, il genel meclisi ve belediye meclisi adaylıklarında, parti meclisi seçiminde, il ve ilçe yönetim kurullarının seçiminde, il kongre delegeleri ve kurultay delegeleri seçimlerinde yüzde otuz üç (%33) cinsiyet kotası tanımlanmaktadır. Ancak tüm bu seçimler için “aday”lık esas getirilmekte ve kotaya uygun şekilde yeter sayıda aday yoksa, farklı cinsiyetten yer doldurulmaktadır.</p> <p>Ayrıca seçimlerde, kongre üye tamsayısının beşte birinden az oy alanlar, kota uygulaması kapsamındakiler de içinde olmak üzere asıl ya da yedek üyeliğe seçilmiş sayılmazlar hükmü ile kota kendiliğinden etkisiz hale getirilmektedir.</p> <p>Programda ise kadın-erkek eşitliğini sağlamanın ilk koşulunun eğitim olduğu vurgusunun yanında karar verme mekanizmalarında ve siyasette kadın oranının yükseltilmesi, istihdam, sağlık ve çocuk yaşta evliliğin önlenmesine değinilmektedir.</p>	<p>Parti Tüzüğü’nde kadınların siyasi katılımı sadece Kadın Kolları başlığıyla ilişkilendirilebilmektedir.</p>	<p>Parti Programı’nda şu ifade yer almaktadır: “Bütün bu sürecin (kadınların her türlü sömürü ve tahakkümden kurtulmaları) tamamlanmasına kadar pozitif ayrımcılık ilkesinin uygulanmasını benimseyen Partimiz, tüm kurul ve çalışma alanlarında kadınların eşit katılım ve temsil hakkı için gerekli önlemleri alarak, düzenlemeler yapar; Anayasa ve yasalardan cinsiyetçi tüm öğelerin temizlenerek toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yeniden düzenlenmesi için mücadele eder.”</p>	<p>Parti program ve tüzüğünde katılımçılık genel bir ilke olarak tanımlanmakta; yer yer kadınların katılımının artırılmasına işaret eden ifadelere rastlanmaktadır. Kadınların katılımı; bakım yükünün “hafifletilmesi”, siyasette, devlet kadrolarında ve yerel yönetimlerde kadın kotası, ekonomik hayata katılımın desteklenmesi, kalkınma bağlamında ele alınmaktadır. Katılımla doğrudan bağlantısı kurulmasa da kadınların/kız çocukların eğitimi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin önlemlere de yer verilmektedir.</p> <p>Parti programında öncelikli hedeflerin özetlendiği son bölümde, “Kırk yaş altında kadınlarda okuryazarlık oranını beş yıl içinde %100’e çıkarmak.” ve “Kadın ve gençliği hayatın her alanının öznesi haline getirmek.” ifadeleri yer almaktadır.</p> <p>Madde 13 “Cinsiyet Kotası” başlığı altında ilgili düzenlemeleri açıklamaktadır. Kota %33’ün altındadır; en az %25 olarak tanımlanmıştır.</p> <p>Eğitim başlığı altında “Bakanlığın tüm teşkilatlarında, okullarda, kadın yönetici sayısının artırılması sağlanarak, %50 oranı hedef alınacaktır” denmektedir.</p>

“KADIN” PARTİ PROGRAM’INDA NEREYE KONULUYOR? KADIN KAVRAMI NASIL KULLANILYOR?				
AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
<p>Parti programında özellikle Kadın başlıklı bölümde (5.7) kadın haklarıyla ilgili sorunların çözüme kavuşturulması partinin öncelikli amaçları arasına yerleştirilmiştir.</p> <p>Ancak Program’da, partinin öncelik verdiği demokrasi ilkesinin belirleyenlerinden biri olarak “rekabet” ön plâna çıkmaktadır. Serbest piyasa modeli içerisinde, esasen erkeklerle özdeşleştirilen niteliklerle tanımlanan, birey temelli bu yaklaşımda programa içkin cinsiyetçiliğin izi sürülebilir.</p>	<p>Program’da, “cinsiyet eşitliği” partinin öncelikler listesinde ayrı bir başlık olarak yer almaktadır. Ancak, Program’ın diğer kısımlarında, cinsiyet eşitliğinin ayrı bir başlık olarak alınmasıyla çelişen (eril) yaklaşımın işaretlerini görmek mümkündür. Örneğin, Parti’nin öncelikleri arasında belirlenen “insan hakları” başlığı altında “kadın hakları”ndan bahsedilmiyor. Yukarıdaki maddeyle birlikte okunduğunda, burada, kadınların öznel hallerinin baştan reddedildiği sonucuna varılabilir.</p>	<p>Tüzükte “kadın”lığın lafzı iki yerde geçmektedir. İlki, Kadın Kolları ve alt başlığında karşımıza çıkıyor. Kadın Kolları ise parti örgütlenmesi içerisinde yan kuruluşlar arasına yerleştirilmiştir.</p> <p>İkincisi ise “Aile, Kadın ve Çocuk” bölümünde yer alıyor. Burada da kadın olmanın aileye ve çocuklara endekslendiği görülmektedir.</p>	<p>Program’da parti kendisini şu şekilde tanımlamaktadır: “Ezilenlerin ve sömürülenlerin; işçilerin, emekçilerin, yoksulların, farklı ulus, dil, kültür ve inançlardan tüm halkların, göçmenlerin, mültecilerin, kadınların, köylülerin, gençlerin, emeklilerin, engellilerin, LGBT bireylerin, küçük esnafın, dışlanan ve yok sayılan bütün halkların ve inanç topluluklarının, yaşam alanları tahrip edilenlerin bulunduğu ortak mücadele partisidir.” Ki kadınlara ve LGBTİ’lere yönelik ayrımcılıkla mücadele edileceğini, parti programının bütününde gözlemek mümkündür.</p>	<p>Kadın, parti programında toplumun ve ailenin temel yapı taşı, toplumu oluşturan bireyleri yetiştiren bir figür olarak tanımlanmaktadır.</p> <p>Kadın konusuna parti programında yer alan “hak ve özgürlükler” başlığı altında hiç değinilmemekte; “Toplum” genel başlığı altında yer alan “Aile” başlığı içerisinde ele alınmaktadır.</p> <p>Eşitlik konusu fırsat eşitliğine indirgenmektedir.</p> <p>Parti programında yer yer kadınlara ilişkin uygulamalar tanımlanmış olsa da Program, bu uygulamaların dayanacağı toplumsal cinsiyet eşitliği, hak ve özgürlüklere ilişkin bir zemin sunmamaktadır.</p> <p>Kadınların aile ile ilişkili bir figür olarak tanımlanması ilgili mekanizma tahayyülüne de yansımıştır. “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bizim yönetimimizde “KADIN, AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI” olarak yeniden düzenlenecektir.” denerek, ‘kadın’ ifadesine yeniden yer verse de kadının aile ile birlikte ele alındığı bir kamu yönetimi anlayışının sürdürüleceği ifade edilmektedir.</p> <p>Kadınlar Programda yer yer “kadınlarımız” şeklinde ifade edilmektedir.</p>

“KADIN” PARTİ PROGRAM’INDA NEREYE KONULUYOR? KADIN KAVRAMI NASIL KULLANILYOR?

AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
<p>Parti programında özellikle Kadın başlıklı bölümde (5.7) kadın haklarıyla ilgili sorunların çözüme kavuşturulması partinin öncelikli amaçları arasına yerleştirilmiştir.</p> <p>Ancak Program’da, partinin öncelik verdiği demokrasi ilkesinin belirleyenlerinden biri olarak “rekabet” ön plâna çıkmaktadır. Serbest piyasa modeli içerisinde, esasen erkeklerle özdeşleştirilen niteliklerle tanımlanan, birey temelli bu yaklaşımda programa için cinsiyetçiliğin izi sürülebilir.</p>	<p>Program’da, “cinsiyet eşitliği” partinin öncelikler listesinde ayrı bir başlık olarak yer almaktadır. Ancak, Program’ın diğer kısımlarında, cinsiyet eşitliğinin ayrı bir başlık olarak alınmasıyla çelişen (eril) yaklaşımın işaretlerini görmek mümkündür. Örneğin, Parti’nin öncelikleri arasında belirlenen “insan hakları” başlığı altında “kadın hakları”ndan bahsedilmiyor. Yukarıdaki maddeyle birlikte okunduğunda, burada, kadınların öznellik hallerinin baştan reddedildiği sonucuna varılabilir.</p>	<p>Tüzükte “kadın”lığın lafzı iki yerde geçmektedir. İlki, Kadın Kolları ve alt başlığında karşımıza çıkıyor. Kadın Kolları ise parti örgütlenmesi içerisinde yan kuruluşlar arasına yerleştirilmiştir.</p> <p>İkincisi ise “Aile, Kadın ve Çocuk” bölümünde yer alıyor. Burada da kadın olmanın aileye ve çocuklara endekslendiği görülmektedir.</p>	<p>Program’da parti kendisini şu şekilde tanımlamaktadır: “Ezilenlerin ve sömürülenlerin; işçilerin, emekçilerin, yoksulların, farklı ulus, dil, kültür ve inançlardan tüm halkların, göçmenlerin, mültecilerin, kadınların, köylülerin, gençlerin, emeklilerin, engellilerin, LGBT bireylerin, küçük esnafın, dışlanan ve yok sayılan bütün halkların ve inanç topluluklarının, yaşam alanları tahrip edilenlerin bulunduğu ortak mücadele partisidir.” Ki kadınlara ve LGBTİ'lere yönelik ayrımcılıkla mücadele edileceğini, parti programının bütününde gözlemlemek mümkündür.</p>	<p>Kadın, parti programında toplumun ve ailenin temel yapı taşı, toplumu oluşturan bireyleri yetiştiren bir figür olarak tanımlanmaktadır.</p> <p>Kadın konusuna parti programında yer alan “hak ve özgürlükler” başlığı altında hiç değinilmemekte; “Toplum” genel başlığı altında yer alan “Aile” başlığı içerisinde ele alınmaktadır.</p> <p>Eşitlik konusu fırsat eşitliğine indirgenmektedir.</p> <p>Parti programında yer yer kadınlara ilişkin uygulamalar tanımlanmış olsa da Program, bu uygulamaların dayanacağı toplumsal cinsiyet eşitliği, hak ve özgürlüklere ilişkin bir zemin sunmamaktadır.</p> <p>Kadınların aile ile ilişkili bir figür olarak tanımlanması ilgili mekanizma tahayyülüne de yansımıştır. “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bizim yönetimimizde “KADIN, AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI” olarak yeniden düzenlenecektir.” denerek, ‘kadın’ ifadesine yeniden yer verse de kadının aile ile birlikte ele alındığı bir kamu yönetimi anlayışının sürdürüleceği ifade edilmektedir.</p> <p>Kadınlar Programda yer yer “kadınlarımız” şeklinde ifade edilmektedir.</p>

PARTİ PROGRAM VE TÜZÜĞÜNDEKİ HOMOFOBİ VE TRANSFOBİ

AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
<p>Parti programında ve tüzüğünde, doğrudan eril değerlerin hakim olduğu bir dilden bahsetmek mümkündür.</p> <p>Bununla beraber, parti programı'nda ve tüzüğünde "cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim" hakkında herhangi bir ifadeyle karşılaşmamaktadır.</p>	<p>Parti programında toplumsal cinsiyete atıfta bulunulmasına rağmen parti tüzüğü'nde ve programı'nda, doğrudan eril değerlerin hâkim olduğu bir dil hakimdir.</p>	<p>Parti belgelerinde "cinsellik" teriminin geçtiği tek yer, programda "Aile, Kadın ve Çocuk" başlığı kapsamında yer alan "Çocuk" alt-başlığındadır. Burada da cinsellik çocukların uzak tutulması ve karşısında korunması gereken bir olgu olarak "şiddet ve istismar"la birlikte sıralanmaktadır.</p>	<p>Parti, LGBTİ'lerin hak mücadelesine de sık sık referans vererek şu ifadeleri kullanmaktadır: "Partimiz, heteroseksizmi bir tür ırkçılık olarak görür. Lezbiyen, gey, biseksüel ve transeksüellerin (LGBT) maruz kaldıkları homofobi ve transfobi temelli ayrımcılığa ve şiddete karşı mücadele eder. LGBT bireylerin özgürleşmesinin heteroseksüelleri de özgürleştireceğini savunan Partimiz, heteroseksüelliği zorunluluk olarak gösteren ve dayatan nefret söylemine ve nefret suçlarına karşı mücadele eder."</p>	<p>Cinsel yönelim, cinsiyete kimliği, nefret suçları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kavramlara/konulara tüzük ve programda yer verilmemektedir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin bu yok sayma hali, parti tüzük ve programında homofobi ve transfobinin varlığının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.</p> <p>Programda, "Suçların Önlenmesine Dair Kanun" çıkarılacağı ifade edilerek "önleyici kolluk güçlendirilecek ve özellikle aile içi şiddet, kadın cinayetleri, cinsel istismar, cinsiyet ayrımcılığı, uyuşturucu temini, çocuk istismarı ve çocuk pornosu başta olmak üzere toplum vicdanını kanatan suçlar için önleyici ve ıslah edici özel tedbirler alınacaktır. Bu kapsamda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli suçlar ve nefret suçlarına yer verilmemektedir.</p> <p>Örneğin Dernekler başlığı altında yer alan "Derneklerin inanç, etnik köken, siyasi düşünce, cinsiyet ve sosyal konum farklılıklarının gözetilmediği faaliyetler içerisinde olmaları sağlanacaktır" ifadesinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği yer almamaktadır.</p>

PARTİ PROGRAM'INDA YEREL SİYASETLE KADINLAR ARASINDAKİ İLİŞİYE HERHANGİ BİR ATIF VAR MI?

AKP	CHP	MHP	HDP	İYİ PARTİ
<p>Program'da "halkın merkezi ve yerel yönetimle ilgili karar alma süreçlerine daha aktif olarak doğrudan katılımını sağlayacak olan referandum kurumunun tesisi ve etkinleştirilmesi en önde gelen hedeflerimiz arasındadır" (2.3) maddesi yer alırken bu maddenin özellikle kadınların karar alma süreçlerine erişimiyle olan ilişkisi somutlanmamaktadır.</p>	<p>Program, yerel yönetimleri kent sorunlarının çözümü düzeyinde ele alırken "yerel demokrasiyi, ulusal düzeydeki demokrasiye rakip olarak değil, onun tamamlayıcısı olarak benimser" ifadesine yer vermektedir. Ancak demokrasi kavramı ile kadınların katılım hakkı arasındaki ilişki somutlanmamaktadır.</p> <p>Program taahhüt ettiği yeni yerel yönetim düzenini şu şekilde tanımlamaktadır: "laik cumhuriyetin, ülke bütünlüğünün, çoğulcu demokrasinin, örgütlü toplumun, bireyin gelişmesinin, insan haklarının, bireysel kültürel haklara ve kültürel mirasa duyarlılığın, korunmaya muhtaçların, çevrenin ve tüketicinin korunmasının da güvencesini oluşturacaktır."</p>	<p>Programda yerel yönetimlere ithafen şu cümleye yer vermektedir: "merkezî idare ve yerel yönetimlerin hizmete ilişkin olarak alacakları kararlara, hizmet verenlerle birlikte hizmet görenlerin de katıldığı komisyonlar teşekkül ettirilerek, vatandaşın alınan kararların ve işlemlerin takibine ve performansın değerlendirilmesine katılımının sağlanması, her türlü devlet görevinin kişisel, siyasi ya da belirli bir grubun nüfuz yeri olmaktan çıkartılıp hizmet yeri olmasını sağlamak suretiyle kayırma ve yolsuzluğun önlenmesi zorunlu bulunmaktadır."</p> <p>Ayrıca yerel yönetimlerin hizmet kapasitelerinin arttırılacağı taahhüt edilirken bu bağlamda kadınların sürece erişimine dair bir vurgu yer almamaktadır.</p>	<p>Programda parti, kendi izleyeceği politik duruşun nasıl olacağı konusunda yerel meclislerin ve tüm kongre bileşenlerinin karar vereceğini vurgulayarak yerel meclislere büyük bir önem verdiğini belirtmektedir.</p> <p>Yine yerele ilişkin katılım süreçlerine önem veren parti şu ifadenin altını çizmektedir: "Halkın yerelde karar alma ve uygulama süreçlerine en geniş katılımını sağlamayı amaçlar ve tüm farklılıkların kendini özgürce ifade edebileceği siyasi ve idari modellerin gerçekleşmesini hedefler."</p>	<p>Yerel siyasetle kadın ilişkisi sadece temsil üzerinden kurulmaktadır. Yerel yönetimlerde katılımcılık, eşitlik gibi ilkeler genel olarak tarif edilmekte, burada kadınlara atıfta bulunulmamaktadır.</p> <p>"Siyasette, devlet kurumlarında ve yerel yönetim kadrolarında kadın taban kotası getirilerek kadınların karar alma mekanizmalarındaki temsili artırılacaktır." denmektedir.</p> <p>"Belediye, il özel idaresi, mahalle ve köy yönetimlerinin tümünü kapsayan Mahalli İdareler Çerçeve Kanunu çıkarılarak, mahalli idarelerin temsil, katılım ve kamuoyu denetim mekanizmaları yeniden düzenlenecek, demokratik, katılımcı, adil ve eşit temsile dayalı, birlikte yönetim, siyasal sorumluluk ilkelerinin hâkim olduğu, şeffaf ve hesap verebilir çağdaş bir mahalli idare yapılması gerçekleştirilecektir" denmektedir.</p>